

Ärende: VN/12531/2021

BEGÄRAN OM UTLÅTANDE OM REFORMEN AV LAGSTIFTNINGEN OM FUNKTIONSHINDERSERVICE

REMISSFRÅGOR

1. Backrundsorganisation

Funktionshinderorganisation

Allmänt om utkastet till regeringsproposition

2. Är paragraferna i utkastet till proposition tydliga?

Till största delen

Motivera vid behov din ståndpunkt

Propositionen är i det stora hela tydligt formulerad, men vi vill gärna påpeka att tillämpningsparagrafen (2) är för snävt formulerad och den utesluter personer med sensoriska funktionsnedsättningar, såsom syn- och hörselskador. Svenska hörsselförbundet anser att tillämpningsparagrafen bör ändras så att den följer definitionen av personer med funktionsnedsättning i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och inkluderar personer med sensoriska funktionsnedsättningar. Avsaknaden av sensoriska funktionsnedsättningar i paragrafen öppnar för tolkningsmöjligheter och det finns en fara att osynliga funktionsnedsättningar såsom hörselskador inte beaktas.

Tillämpningsparagrafen lämnar också utrymme för diskriminering av äldre personer med funktionsnedsättningar och en godtycklig tolkning av lagstiftningen. Paragraf 2 punkt 4 och 5 bör ses över för att förhindra diskriminering av äldre personer med funktionsnedsättning.

3. Stöder motiveringen till paragraferna väl den som ska tillämpa lagen?

Till största delen inte

Motivera vid behov din ståndpunkt

Motiveringen kring vem lagen är avsedd att omfatta är otydligt formulerad samt saknar sensoriska funktionsnedsättningar. Avsaknaden av sensoriska funktionsnedsättningar strider emot definitionen

av personer med funktionsnedsättning i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Trots att sensorisk funktionsnedsättning saknas i paragraf 2, står det i motiveringarna att "enbart sensorisk funktionsnedsättning, utvecklingsstörning eller rörelsenedsättning inte automatiskt motivera åtkomst till service". Motiveringen ger intrycket att man bör ha flera olika funktionsnedsättningar och motiveringen kan leda till svårighet att få tillgång till service.

Personer med syn- och hörselskador kan ha olika stor grad av funktionsnedsättning och påverkan kan individuellt variera. För personer med framförallt grava hörselskador kan det finnas kommunikationsutmaningar och av dessa kan behov av service genom funktionshinderlagstiftningen finnas.

Uteslutande av personer med funktionsnedsättning från att omfattas av lagen pga. åldrande kan ses som diskriminerande. Gränsdragningen mellan normalt åldrande och funktionshinder utesluter äldre med hörselskada. Funktionshinderservicebehov bör tillgodoses oavsett om det beror på åldersrelaterad sjukdom eller inte. Det avgörande är att personen har en funktionsnedsättning eller sjukdom som medför ett nödvändigt behov av funktionshinderservice. En begynnande funktionsnedsättning kan även utvecklas till ett konkret funktionshinder på äldre dagar, vilket gör det svårt att definiera tidpunkten för när funktionshindret uppstått.

Hörselskadans bakomliggande orsak bör inte avgöra individens möjlighet till funktionshinderservice, utan de av hörselskadan orsakade servicebehoven tillsammans med individens behov bör ligga till grund för detta. Äldre med en sensorisk funktionsnedsättning, såsom hörselskada, bör även i fortsättningen ha möjlighet till funktionshinderservice som svarar mot individuella behov och som stöder personernas delaktighet och jämlikhet. Behov av funktionshinderservice till följd av åldersrelaterad hörselskada bör uppmärksammas och inte endast betraktas som en normal del av åldrande. En individuell prövning av individens behov bör avgöra åtgärder oavsett personens ålder.

4. Stärker propositionen likabehandlingen av personer med funktionsnedsättning?

Till största delen inte

Motivera vid behov din ståndpunkt

Jämlikheten garanteras inte i lagförslaget vad gäller den svenskspråkiga delen av befolkningen. Inte heller andelen av befolkningen som använder finskt- eller finlandssvenskt teckenspråk får glömmas. De språkliga rättigheterna bör tryggas på ett ändamålsenligt sätt.

I paragraf 3 bör ordet "språk" läggas till i samband med kommunikationssätt för att tydliggöra att det gäller både kommunikationssätt och språket som kommunikationen förs på. För att trygga den svenskspråkiga befolkningens rättigheter är det viktigt att framhäva rätten att använda det svenska språket uttryckligen i speciallagstiftningen. För att funktionshinderservice i framtiden ska kunna garanteras på svenska måste det finnas explicita stipulationer på paragrafnivå om det i lagtexten. När man har en hörselskada är språket väldigt viktigt då man hör och uppfattar det egna modersmålet bäst. Tillräckligt stöd och garantier i lagen för att trygga användningen av svenska är oerhört viktigt för personer i vår målgrupp. Språkliga garantier i lagstiftningen behövs för att stöda delaktighet såväl i olika beslutsprocesser som i en fungerande vardag i livets olika skeden.

5. Ökar propositionen delaktigheten i samhället för personer med funktionsnedsättning?

Till största delen

Motivera vid behov din ståndpunkt

Propositionen ökar delaktigheten av en del funktionshindergrupper. Vi vill ändå påpeka att äldre personers deltagande i samhället inte är garanterat i lagstiftningen. Äldre personer, också de med funktionsnedsättningar, har olika behov, inte bara av vård och omsorg, och dessa bör tas i beaktande utifrån varje persons individuella situation. I förslaget beaktar man inte att även äldre personer med funktionshinder har ett behov av funktionshinderservice som stödjer delaktighet och jämlikhet.

6. Förbättrar propositionen möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att få service enligt sitt individuella behov oberoende av funktionsnedsättningens eller sjukdomens art?

Till största delen inte

Motivera vid behov din ståndpunkt

Åldersbegränsningen och avsaknaden av sensoriska funktionsnedsättningar i paragrafen om tillämpning av lagstiftningen och det finns en risk att äldre personer med hörselskada faller mellan stolarna när det gäller individuella serviceformer. Lagen sätter också stora krav på socialarbetarens sakkunskap gällande olika funktionsnedsättningar. Då behövs det också säkerställas att det finns tillräckligt med socialarbetare som jobbar med funktionshinderservice. För individuella serviceformer behövs tillräckliga person- och ekonomiska resurser.

Träning för att kommunicera kan behövas också av en äldre person, som i dagsläget är utesluten från tjänsterna som lag om funktionshinderservice erbjuder. Vissa former av hörselskador kan tolkas som att de ligger utanför funktionshinderservicelagen, även om individens behov skulle tillgodoses genom den.

7. Vad vill du absolut bevara i propositionen och varför (ärendenelhet, paragraf, punkt i motiveringen osv.)? Nämn (kort) högst tre saker.

-

1.

1. Paragraf 7, rätten till träning för att kommunicera. Den subjektiva rätten till att träna kommunikation är en serviceform som möjliggör ett självständigt liv för hörselskadade och döva och behövs för målgruppen i olika åldrar. Enligt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättningar ska inlärningen av teckenspråk underlättas. Att kunna kommunicera med andra och göra sin åsikt hörd är ett grundläggande behov hos varje individ och ligger till grund för delaktighet.

2.

2. Syftet med lagen är viktigt att bibehålla.

3.

-

8. Vad vill de absolut ta bort eller ändra i propositionen och varför (ärendehelhet, paragraf, punkt i motiveringen osv.)? Nämn (kort) högst tre saker.

-

1.

1. I definitionen om personer med funktionsnedsättningar i paragraf 2, punkt 1, bör sensorisk funktionsnedsättning läggas till. I specialmotiveringen för kapitel 1 och 2, sida 8 i svenska versionen, bör meningen "Till exempel enbart sensorisk funktionsnedsättning, utvecklingsstörning eller rörelsenedsättning berättigar inte automatiskt till service." tas bort.

2.

2. I paragraf 2, punkt 3, står "behov av hjälp, stöd och omsorg i den normala livsföringen beror på en väsentlig nedsättning av funktionsförmågan". Här föreslår vi att ordet "och" byts ut mot "eller". Det är orimligt att det i ett redan strikt tillämpningsområde kräva att en person ska behöva hjälp och stöd och omsorg samtidigt. Det bör vara tillräckligt att personen behöver hjälp, eller stöd, eller vård. I paragraf 2 anser vi att punkt 4 ska strykas eller ordet "funktionsnedsättning" tas bort. I samma paragraf punkt 5 bör en starkare motivering skrivas. Motiveringen får inte vara åldersdiskriminerande och äldre ska inte ses som en homogen grupp.

3.

3. Språk och kommunikation ska skrivas i enlighet med formuleringen i FN:s funktionshinderskonvention.

9. Tar propositionen tillräcklig hänsyn till behoven hos barn med funktionsnedsättning?

Till största delen

Motivera vid behov din ståndpunkt

-

10. Kan de tjänster som föreslås i propositionen på ett heltäckande sätt möta servicebehoven hos patienter med andningsförlamning?

Tar inte ställning

Motivera vid behov din ståndpunkt

-

Tillämpningsområde

11. Är lagens tillämpningsområde ändamålsenligt?

Nej

Motivera vid behov din ståndpunkt

Tillämpningsområdet med de många olika kraven ger välfärdsområdena många grunder att förvägra service, trots att ett behov på grund av funktionsnedsättning kan åligga.

Otydligheten i paragraf 2, punkt 1, är problematisk. Den lyder så här: "fysiska, kognitiva eller psykiska funktionsförmåga är nedsatt på ett långvarigt sätt". För tillämparen är det inte alls tydligt att även personer med sensoriska nedsättningar så som t.ex. nedsatt syn eller hörsel kan få stöd genom den här lagen. Lagens nuvarande formulering kan leda till godtyckliga resultat som äventyrar individens välmående och delaktighet i samhället. I stället för att utgå från en mer vedertagen definition, som FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättningar, har man valt en otydlig definition. Formuleringen i paragraf 2, punkt 1, bör omformuleras till att också omfatta sensorisk funktionsnedsättning.

I paragraf 2, punkt 3, är det formulerat så att en person med funktionsnedsättning behöver vara i behov av både hjälp, stöd och omsorg pga. sin funktionsnedsättning för att omfattas av funktionshindersservicelagen. Vi anser att ordet och borde utbytas mot ordet eller. Det är orimligt att en person ska ha alla tre behoven utöver andra omfattningskrav som också ska uppfyllas.

Paragraf 2, punkt 4 och 5, bör också ses över för att inte diskriminera mot äldre personer med funktionsnedsättning. Pga. att den gör gällande att sjukdom, funktionsnedsättning eller degeneration i anslutning till hög ålder utesluts från tillämpningsområdet öppnas för tolkningsmöjligheten att vissa diagnoser undantas från funktionshindersservicelagen. Också äldre med funktionsnedsättningar har behov av jämlika och inkluderande tjänster.

Tjänster

12. Tar bestämmelserna om träning, personlig assistans och särskilt stöd som helhet betraktat tillräcklig hänsyn till behoven hos personer med funktionsnedsättning på olika sätt?

Till största delen

Motivera vid behov din ståndpunkt

-

13. Är innehållet i de paragrafer som gäller träning (7–8 §) ändamålsenligt?

Till största delen

Motivera vid behov din ståndpunkt

Svenska hörselförbundet anser att det är bra att paragrafen innehåller subjektiva rättigheter till kommunikationsträning för hörselskadade personer. Vi anser att orden nödvändigt ska strykas från paragrafen, eftersom tillämpningsområdet redan är väldigt begränsat.

Vi stöder de tillägg gällande teckenspråk till paragraf 7 som de andra hörsel- och teckenspråkorganisationerna föreslår.

14. I propositionen förutsätter ordnande av så kallad rehabiliterande småbarnspedagogik som träning enligt lagen om funktionshindersservice att det föreskrivs om avgiftsfrihet för servicen i lagen om

klientavgifter inom småbarnspedagogiken och att den inkomst av klientavgifterna som kommunerna förlorar årligen ersätts kommunerna som en del av den statsandel som kan användas för denna proposition.

Är det ändamålsenligt att ordna småbarnspedagogik som funktionshindersservice?

Tar inte ställning

Motivera vid behov din ståndpunkt

-

15. Är innehållet i de paragrafer som gäller personlig assistans (9–11 §) ändamålsenligt?

Tar inte ställning

Motivera vid behov din ståndpunkt

-

16. Är innehållet i de paragrafer som gäller särskilt stöd (12–13 §) ändamålsenligt?

Tar inte ställning

Motivera vid behov din ståndpunkt

-

17. Behöver det föreskrivas om särskilt stöd för delaktigheten som en tjänst (12 § 2 mom. 1 punkten).

Tar inte ställning

Motivera vid behov din ståndpunkt

-

18. Behöver det föreskrivas om stöd i att fatta beslut som en tjänst (12 § 2 mom. 2 punkten)?

Tar inte ställning

Motivera vid behov din ståndpunkt

-

19. Behöver det föreskrivas om krävande multiprofessionellt stöd som en tjänst (12 § 2 mom. 3 punkten)?

Tar inte ställning

Motivera vid behov din ståndpunkt

-

20. Är helheten av paragrafer om stöd för boendet (14–17 §) ändamålsenlig?

Till största delen

Motivera vid behov din ståndpunkt

Stöd och ändringsarbeten bör beakta olika slags behov. Allt för ofta uppfattas tillgängligheten bara som en konstruktion eller som ett hinder. För att säkerställa självständigt boende för personer med hörselskador är möjligheten att installera varseblivningssystem och andra former av tillgänglighetsanpassning i bostaden nödvändig. Det kan t.ex. röra sig om ett system där brandvarnare kopplas till ett vibrerande armband för att en hörselskadad person ska upptäcka en brand och kunna reagera för att hindra spridning. För att uppfylla lika rätt till information och delaktighet kan induktionsslinga i hemmet kopplad till TV och radio och som bär ljudet direkt till personens hörapparat eller kokleaimplantat vara nödvändig. Det är även viktigt att t.ex. dörrtelefoner och dörrkodlås är faktiskt sett tillgängliga för personer med olika slags funktionsnedsättningar. Även dessa kan förutsätta nödvändiga ändringsarbeten. Dessa aspekter borde mera mångsidigt belysas i motiveringarna. Här bör låginkomsttagare och äldre personer med sensorisk funktionsnedsättning tas i beaktan då de kostnader som uppstår för anpassning av bostaden kan innebära att personer med lägre inkomst står utan anpassning i hemmet. Det kan i sin tur innebära att de själva och andra utsätts för onödig fara som kan undvikas genom installering av anpassat larmsystem i hemmet. Om äldre personer med funktionsnedsättningar lämnas utanför funktionshindersservicelagen kommer de i stället att behöva andra tjänster som för samhället kan innebära större kostnader. Om äldre inte kan bo kvar i hemmet pga. att de står utan varseblivningssystem kommer de istället att behöva plats på äldreboende.

21. Är bestämmelsen om boende utanför hemmet för barn med funktionsnedsättning ändamålsenlig?

Tar inte ställning

Motivera vid behov din ståndpunkt

-

22. Är paragrafen om kortvarig omsorg (18 §) ändamålsenlig till sitt innehåll?

Tar inte ställning

Motivera vid behov din ståndpunkt

-

23. Är det ändamålsenligt att föreskriva om dagverksamhet (19 §) i lagen om funktionshindersservice?

Tar inte ställning

Motivera vid behov din ståndpunkt

-

24. Är det ändamålsenligt att det inte föreskrivs om arbetsverksamhet och sysselsättningsstödjande verksamhet i lagen om funktionshindersservice, om det föreskrivs om detta i socialvårdslagen eller någon annan lag?

Tar inte ställning

Motivera vid behov din ståndpunkt

-

25. Behöver formerna för tillhandahållande av stöd för rörligheten göras mångsidigare på det sätt som föreslås i 22 §?

Tar inte ställning

Motivera vid behov din ståndpunkt

-

26. Vad anser ni om bestämmelserna om mängden stöd för rörligheten (23 §) och stödets omfattning (24 §)?

-

27. Är paragrafen om ekonomiskt stöd (25 §) ändamålsenlig?

Tar inte ställning

Motivera vid behov din ståndpunkt

-

28. Lagen om funktionshindersservice behandlas i riksdagen hösten 2022. Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2023. Syftet med övergångsbestämmelserna är att ge välfärdsområdena tid att verkställa lagen. I det inledande skedet krävs det mycket ekonomiska resurser och personalresurser för att få besluten att stämma överens med den nya lagen. Därför träder de nya bestämmelserna om särskilt stöd för delaktigheten och stöd i att fatta beslut i kraft först den 1 januari 2025.

Underlättar ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna (33 och 34 §) verkställigheten av lagen?

Tar inte ställning

Motivera vid behov din ståndpunkt

-

Specialomsorgslagen

29. Motsvarar de bestämmelser om stärkt självbestämmanderätt och begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna som förblir i kraft i specialomsorgslagen (i ändrad form) tillräckligt behovet av temporär reglering?

Tar inte ställning

Motivera vid behov din ståndpunkt

-

Lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården

30. Är de ändringar som föreslås i lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården ändamålsenliga?

Tar inte ställning

Motivera vid behov din ståndpunkt

-

31. Anser du att förslaget till avgift för boende utanför hemmet för ett barn med funktionsnedsättning är lyckat?

-

OM du svarade NEJ, hur skulle du föreskriva om grunderna för avgiften?

-

Propositionens konsekvenser

32. Ger propositionens uppskattade konsekvenser för människor (barn och vuxna med funktionsnedsättning, äldre personer) rätt bild av reformens konsekvenser?

Till största delen inte

Motivera vid behov din ståndpunkt

Genom att exkludera sensorisk funktionsnedsättning i definitionen av personer med funktionsnedsättning riskerar man att försvåra erhållandet av funktionshindersservicelagens tjänster för personer med syn- och hörselskador.

Förslaget exkluderar äldre personer med funktionsnedsättningar utan en tydlig gränsdragning för vem som inkluderas och vem som exkluderas av lagens tillämpningsområde. Detta öppnar för godtycklig tolkning av lagen och i förlängningen en ojämlig tillämpning av den. Det är problematiskt att gruppen äldre ses som en homogen grupp i stället för att man tar ställning till varje individs behov. FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättningar, som Finland ratificerat, erkänner ingen åldersgräns för funktionsnedsättning. Ekonomiska skäl kan inte vara anledningen till att äldre personer med funktionsnedsättning ska få sämre service än andra åldersgrupper.

Vissa tjänster, som till exempel träning för att kommunicera, finns inte med i socialvårdslagen. Därför bör formuleringen kring vilka lagen omfattar inte exkludera äldre då de då också utesluts från tjänster de kan komma att behöva. En person med hörselskada ska ha ett gemensamt kommunikationsmedel med familj och vänner oavsett deras ålder.

Konsekvensbedömningen av de språkliga konsekvenserna är inte tillräckligt utförligt gjord. I bedömningen påstås det att lagen inte har en särskild påverkan på nationalspråken. Detta är inte en korrekt bedömning av läget för den svenskspråkiga minoriteten. I nuläget kan vi se att det finns stora problem med att få social- och hälsovård på svenska. I ljuset av den nya vårdreformen och oklarheter gällande den, kan konstateras att läget för de språkliga rättigheterna är oroväckande. I och med välfärdsområden kommer verksamhetsområdena att bli större och de som använder svenska blir då procentuellt mindre i områdena.

De förnyade strukturerna kräver att man noggrant planerar och utvecklar servicen på ett sätt som beaktar rätten till att använda svenska. Därför är det oerhört viktigt att förstå att

funktionshindersservicelagen i allra största mån påverkar svenska språkets ställning, och att man där med bör trygga rätten till svenska på paragrafnivå i lagen.

Funktionshindersservicelagen riktar sig till en grupp av människor som i flera fall är i kontakt med myndigheterna hela sitt liv och mycket mer frekvent än de flesta personer utan funktionsnedsättning. Det handlar också om en grupp som kan ha utmaningar med kommunikation och i dessa situationer framhävs behovet av rätten att tala svenska ännu mer. Därför är det viktigt att man i tillräcklig mån försäkrar målgruppen rätten till sitt eget språk och en god kontakt med myndigheter. Den här rätten tryggas i bland annat grundlagen och språklagen, men eftersom det nu handlar om en så grundrättsligt känslig lag med viktiga tjänster/stöd som är av ytterst väsentlig natur för att en person ska kunna ha en möjligast god livskvalité och rättssäkerhet, bör även denna rätt tryggas explicit i funktionshindersservicelagen.

Slutligen vill vi lyfta fram oro över den magra konsekvensanalysen av de aktuella lagreformerna med hänsyn till den svenskspråkiga minoriteten. I texten tas de nya välfärdsområden upp och det konstateras att i ett välfärdsområde med tvåspråkiga kommuner får man service på båda språken. Hur blir det med personer som bor på enspråkigt finska områden men med svenska som modersmål? Även de har rätt till service på svenska. Det måste hittas lösningar som tryggar rätten till det egna modersmålet trots boendeort. Digitala lösningar kan inte vara den enda lösningen för dessa situationer. Digitala lösningar är inte heller möjligt för alla individer, då dessa inte är tillgängliga för alla.

33. Anser ni att bedömningen av propositionens konsekvenser för kostnader och personal är realistisk?

Tar inte ställning

Motivera vid behov din ståndpunkt

-

34. Övriga fritt formulerade kommentarer om propositionen.

Vi anser att det borde finnas en hänvisning till FN:s funktionshinderkonvention i lagen. Kunskapen om konventionen är svag och en hänvisning skulle stadga dess position och göra konventionen mer bekant för människor. På så sätt skulle konventionen även bättre kunna fullföljas samt skulle de skyldigheter som konventionen ålägger oss få mera synlighet och genomslagskraft.

Salonen Ilona
Svenska hörselbundet rf